No 1937 — 18..

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is f 5,00; voor de buitensteden f 6,00, franko door het geheele Rijk. *Brieven, Gelden, enz.* FRANKO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

WOENSDAG, 7 SEPTEMBER.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen f 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen **15** cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien **35** cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 6 September.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS *nopens het Wets-ontwerp tot Regeling van het toezigt van den Staat op de onderscheidene Kerkgenootschappen.*

Bij het onderzoek dezer gewigtige voordragt door 33 leden der Eerste Kamer, zijn in de Afdeelingen vier hoofdpunten voornamelijk in aanmerking genomen:

1°. de grondwettigheid eener regeling van het staatstoezigt op de kerkgenootschappen;
2°. de noodzakelijkheid van deze wet;
3°. de wet van Germinal en hare afschaffing;
4°. de onderhavige voordragt zelve in verband met de Grondwet en de eischen van het algemeen belang.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend den uitslag der daarover gehouden overwegingen met de meeste beknoptheid aan de Kamer te mogen mededeelen, en zal zich daarbij hoofdzakelijk bepalen tot het opteekenen der onderscheidene gevoelens van de leden, die hunne meening omtrent de aangeduide hoofdpunten hebben kenbaar gemaakt. Immers acht zij het thans minder noodzakelijk daarbij eene volledige opgave te voegen der gronden en redeneringen, welke van weêrszijden tot staving dier gevoelens zijn aangevoerd, vermits door de uitvoerige behandeling van dit onderwerp in de Tweede Kamer, de beweegredenen tot onderscheidene daartoe betrekkelijke zienswijzen leidende, genoegzaam bekend kunnen worden geacht.

1. Verreweg de meeste leden zijn van oordeel geweest, dat de Grondwet het vaststellen eener wet tot regeling van het toezigt van den Staat op de onderscheidene kerkgenootschappen niet verbiedt. Zij achten zoodanige wet niet strijdig met de letter der Grondwet. Doch onder deze leden waren er sommigen, die het regelen van dit onderwerp bij de wet met den geest der Grondwet minder vereenigbaar beschouwden. De overige leden meenden, dat het onderwerp door de Grondwet reeds geregeld is, en dat het dus met hare voorschriften niet overeengebragt kan worden, nieuwe regels bij de wet daaromtrent in te voeren, waar hoogstens alleen het voorstellen van repressieve bepalingen te dien aanzien in aanmerking zou kunnen komen.

2. Zonder daardoor geacht te willen worden de gedane voordragt in allen deele goed te keuren, heeft de meerderheid der leden de noodzakelijkheid dezer wet in de gegevene omstandigheden gereedelijk erkend. Vrij algemeen werd daarbij te kennen gegeven, dat men het ontstaan dier noodzakelijkheid betreurde. Van de andere zijde werd dezelve ontkend, en aan de voorstelling der gronden en omstandigheden, waarom de noodzakelijkheid van de zijde der meerderheid beweerd was, eene verklaring gegeven, waaruit veeleer het ongeoorloofde en ondoeltreffende der wet zou moeten worden afgeleid.

3. De meeste leden hebben zich onthouden van een stellig antwoord te geven op de vraag, of de wet van Germinal X de jaar nog als verbindbaar kan worden beschouwd. Door de overigen werd die vraag deels toestemmend, deels ontkennend beantwoord. Doch vrij algemeen heeft men geoordeeld, dat eene opzettelijke afschaffing dier wet alleszins wenschelijk moet worden geacht. Eenige leden gaven zelfs den wensch te kennen dat, bij afstemming dezer wet, die afschaffing alsdan bij speciale wet mogt plaats hebben. Daartegen werd evenwel opgemerkt, dat eene vervanging van sommige bepalingen dier wet bij hare afschaffing onontbeerlijk schijnt.

Het naauwkeurig onderzoek door de Regering aangaande de regtsgeldigheid en de toepassing der wet van Germinal ingesteld, heeft bij eenige leden den wensch doen ontstaan, om, zoo mogelijk, nog van de Regering inlichtingen te ontvangen omtrent de artikelen dier wet, welke in de noordelijke provincien zijn toegepast, en omtrent de plaatsen, alwaar, en de omstandigheden waaronder die toepassing is geschied.

4. De beoordeeling der voorgedragen wet en hare toetsing aan de Grondwet en aan het algemeen belang heeft tot uitvoerige en zeer uiteenloopende beschouwingen geleid. Een groot aantal leden achtte de voordragt niet ongrondwettig en keurde haar in de gegevene omstandigheden strookende met het algemeen belang. Vele andere leden hebben een ongunstig oordeel uitgedrukt. Aan die zijde werd het wetsontwerp of als strijdig met de Grondwet, of als onvolledig, of als uit overdrijving geboren, of als doelloos afgekeurd. Men vond gebrek aan overeenstemming tusschen de bepalingen van het ontwerp zelf; men oordeelde dat het algemeen belang door deze wet niet zal bevorderd worden; men vreesde dat hare strafbepalingen of niet toegepast worden, of tot botsing aanleiding geven zullen, en dat, hetzij de wet al dan niet wordt toegepast, de opgewekte strijd tusschen overdreven eischen door dezelve niet bijgelegd, maar aangewakkerd worden zal.

5. Na aldus in korte trekken de gevoelens te hebben uitgedrukt, welke van weêrszijden ter zake dezer voordragt zijn medegedeeld, zal de Kommissie overgaan tot de opgave der aanmerkingen, die op onderscheidene artikelen van het ontwerp zijn gevallen, na vooraf melding te hebben gemaakt van twee punten, die nog bij de algemeene beschouwingen ter sprake zijn gekomen.

6. Het eerste betreft de afwezigheid van den Minister belast met de Zaken der Roomsch-Katholieke Eeredienst ter gelegenheid der behandeling door de Staten-Generaal van een wets-ontwerp; waarbij de belangen van het kerkgenootschap, tot hetwelk die Minister behoort, zoo naauw betrokken zijn. Eenige leden konden de uitdrukking van hunne bevreemding deswege niet terughouden, en meenden hun leedwezen te moeten betuigen, dat het eenige lid der Regering, hetwelk de Roomsch-Katholieke godsdienst belijdt, aan het gemeen overleg der Staten-Generaal met de Regering ter zake van dit zoo gewigtig onderwerp geen deel genomen heeft.

7. Het andere punt was betrekkelijk tot den strijd, welke bij de beraadslagingen over deze voordragt in de Tweede Kamer is gevoerd over de schorsing van het konkordaat van 1827, waaromtrent aan de eene zijde is beweerd, dat die schorsing bij konventie in 1841 heeft plaats gehad, aan de andere, dat gemeld konkordaat nog wettig bestaat, zoolang de wet van Germinal niet is afgeschaft. De behandeling van dit punt gaf aanleiding, dat eenige leden den wensch uitdrukten van mededeeling te ontvangen der nota's van 18 en 19 October 1841, tusschen het Nederlandsche Gouvernement en den Pauselijken Internuntius te 's Hage gewissseld.

Art. 1. Tegen de derde alinea van dit artikel, waarin van kerkgenootschappelijke *bepalingen, welke de medewerking van het staatsgezag vereischen*, gesproken wordt, zijn eenige bezwaren geopperd, welke van de andere zijde niet werden beaamd. Onderscheidene leden hebben evenwel verlangd nog eenige opheldering te ontvangen aangaande hetgeen onder de aangeduide bepalingen moet worden verstaan. De hier gebezigde uitdrukking is hun onduidelijk en bij uitstek rekbaar voorgekomen. Zij vreesden, dat daaruit al zeer ligt botsing zou kunnen ontstaan: en wenschten daarom de grenzen te kennen, binnen welke hij vereischte der medewerking van het staatsgezag, bij de toepassing van dit artikel, zal worden bepaald.

Ook begeerden eenige andere leden te weten, welke de bedoeling is der woorden, waarmede de tweede alinea aanvangt, *de bepalingen* namelijk *betreffende de inrigting en het bestuur*. Zij hadden daarbij het oog voornamelijk op gezindten, die wel afzonderlijke gemeenten, maar geen eigenlijk kerkgenootschappelijk bestuur schijnen te hebben, en meenden ook uit hoofde van de in artt. 9 en 12 voorkomende strafbepalingen, dat de bedoeling van het opleggen dezer verpligting nog toelichting behoeft.

Overigens achtten eenige leden de beperkingen in de beide laatste alinea's van dit artikel voorkomende, niet vereenigbaar met de waarborgen, welke de Grondwet aan de volkomene vrijheid der kerkgenootschappen verzekert, en dus ook strijdig met de eerste alinea, waarbij die vrijheid volledig wordt erkend.

Art. 2. In verband met de verandering, welke dit artikel in de Tweede Kamer heeft ondergaan, meenden onderscheiden leden, dat de Regering tot het te keer gaan van vreemden invloed buiten dit artikel kracht behoeft. Zij wenschten daarom te vernemen, of er verordeningen bestaan, en zoo ja welke, die tot het weren van voor de orde en de rust van het land bedenkelijken invloed van buiten middelen verschaffen, wanneer de strafwet daartoe niet kan worden te baat genomen. Zij hoopten dat de Regering bij de beoordeeling der regeling van kerkgenootschappen, welke na het vaststellen dezer wet zoude volgen, inzonderheid hare aandacht op dit onderwerp zal vestigen.

Art. 5 Tegen dit artikel zijn door eenige leden verschillende bezwaren aangevoerd. Het werd strijdig met de Grondwet en met de eerste alinea van art. 1 dezer wet, duister van redaktie, tot willekeur leidende, onnoodig, gevaarlijk in de toepassing, en met de waardigheid der Regering onvereenigbaar geacht. De reoactiviteit in het artikel gelegen was bij de diskussie in de andere Kamer wel tegengesproken, en min of meer opgehelderd, doch niet weggenomen. Men achtte haar strijdig met alle beginselen van regt en wetgeving. Men vreesde dat dit artikel zonder eenig nut veel aanstoot en ergernis geven en ten slotte niemand bevredigen zal.

Deze en dergelijke bezwaren werden door vele andere leden niet gedeeld. In de laatste alinea, meende men, was genoegzame waarborg gelegen tegen de grieven, waartoe deze bepalingen bij sommigen aanleiding geven.

Art. 6. Daar bij dit artikel melding wordt gemaakt van openbare godsdienstoefening, hebben eenige leden den wensch geuit, dat wanneer begeleiding van militaire detachementen daarbij vereischt wordt, de minister van Oorlog maatregelen zal nemen, dat zoo min mogelijk militairen van andere gezindheden alsdan worden in dienst gesteld.

Art. 7. Sommige leden meenden het er voor te mogen houden, dat de bepalingen van dit artikel alsnu vervangen zullen die van de artt. 2 en 3 van het Koninklijk besluit van 16 Augustus 1824 (*Staatsblad* N°. 45). Intusschen behelst dit besluit ook eene bepaling nopens de oprigting of instelling van nieuwe kerkelijke gemeenten. Men verlangde dus te weten, of de intrekking van dit besluit als het gevolg van de vaststelling dezer wet kan worden beschouwd.

Art 9. Dit artikel gewaagt van personen, die wegens uitoefening der openbare godsdienst, elders dan art. 167 der Grondwet het toelaat, strafbaar worden gesteld. Men vroeg of bij openbare processien alleen de bedienaars der godsdienst, of ook allen die aan de processie deelnemen, kunnen worden gerekend onder degenen, *die de openbare godsdienst uitoefenen*?

Art. 14. Eindelijk scheen aan sommige leden de redactie van dit artikel opheldering te behoeven, omdat uit de woorden: *behoudens de bepalingen der wetten en reglementen bedoeld in art.* 167 *der Grondwet*, *welke de afschaffing der wet van* 18 *Germinal jaar* X *voorafgaan*, niet duidelijk blijkt dat, gelijk de grondwettige bepaling dit schijnt te vorderen, art. 45 der wet van Germinal nog voortdurend dit onderwerp zal blijven regelen.

Deze aanmerkingen aan de Regering medegedeeld zijnde, zoo is van dezelve ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

De Regering, beantwoordende het Verslag der heeren Rapporteurs van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, meent niet beter te kunnen doen dan dat Verslag op den voet te volgen en alzoo stil te staan bij:

1°. de grondwettigheid eener regeling van het staatstoezigt op de kerkgenootschappen;
2°. de noodzakelijkheid van deze wet;
3°. de wet van Germinal X de jaar en hare afschaffing;
4°. de onderhavige voordragt zelve in verband met de Grondwet en het algemeen belang;

en eindelijk bij de opmerkingen op sommige artikelen gemaakt.

Ad 1. De Grondwet spreekt in het VIde hoofdstuk nergens van de regeling der kerkgenootschappen; zij moest dit ook niet doen; het denkbeeld van *genootschap* sluit van zelf in zich inwendige regeling, maar alle artikelen der Grondwet ademen den geest, om die inwendige regeling en de uitwerking er van onschadelijk te maken, om eene wakende en beschermende hand over de kerkgenootschappen uit te strekken, waardoor het staatsgezag bij magte blijft om stoornis van rust en orde te voorkomen.

Hoe kan men den geest der Grondwet in strijd met dat staatstoezigt oordeelen, als men zelfs de belijdenis van godsdienstige meeningen onderworpen vindt aan de bescherming der maatschappij door de strafwet (art. 174), en strafwetten steeds ten doel hebben om door voorbehoedende bepalingen onrust in de maatschappij te voorkomen en de overtreding dier bepalingen, zoowel als de onmiddelijke

krenking der maatschappij en hare leden door straffen te onderdrukken?

Hoe kan men zich denken eene bescherming, welke ook, zonder grenzen, zelfs zonder bekendheid met den toestand van hem die beschermd moet worden (art. 165)?

En wanneer wij in art 167 der Grondwet lezen, dat zelfs het hoofddoel der kerkgenootschappen, de openbare godsdienstoefening, alleen wordt toegelaten behoudens maatregelen, welken uit hunnen aard van preventiven aard moeten wezen, waartoe de medewerking der wetgevende magt kan noodig zijn, dan zal men toch wel niet met eenig regt meer kunnen beweren, dat het geheele onderwerp door de Grondwet zelve is geregeld, noch dat alleen repressive maatregelen kunnen worden voorgedragen.

Ziet men nu daarenboven art. 169 der Grondwet in, dan zal elk onbevooroordeelde overtuigd moeten zijn dat daar gewezen wordt op wetten, welke perken stellen aan de vrijheid en zelfstandigheid, in beginsel eigen aan alle genootschappen, maar in uitwerking en ontwikkeling onderworpen aan het belang en de rust van den Staat, waarin zij zich bewegen.

Alles ademt in de Grondwet, tot zelfs art. 170, dat in bepaalde gevallen bij uitzondering voorbehoedende maatregelen afwijst, wettelijke voorziening.

Ad 2. De noodzakelijkheid eener wet is altijd betrekkelijk, maar zoo dit woord ooit in beperkten zin toepassing vond, dan is het hier. Wel is de Regering van oordeel, dat er voorschriften in deze wet worden gevonden, welke onafhankelijk door den Koning zouden kunnen zijn gegeven, maar zij zouden voldoende pœnale sanctie hebben gemist en den schijn van willekeur hebben gehad.

Ook de Regering betreurt het dat deze wets-voordragt onder de tegenwoordige omstandigheden plaats heeft; zij meent echter dat het reeds meermalen gebleken is, dat de grenzen, binnen welke de kerkgenootschappen zich vrij kunnen bewegen, niet waren afgebakend, immers twijfelachtig gemaakt waren en meer bepaald het toezigt van den Staat door sommigen te ver werd uitgestrekt, door anderen te zeer werd beperkt; zoodat er in de daad hooge noodzakelijkheid bestaat om aan deze onzekerheid een einde te maken.

Indien door deze wets-voordragt hieraan wordt voldaan, dan is zij niet alleen geoorloofd en doeltreffend, maar in de daad behoefte; en mogten allen met welwillendheid en beleid eenmaal tot hare uitvoering medewerken, dan zal het blijken, dat zij veel meer aller regten en vrijheden waarborgt dan belemmert.

Ad 3. De wet van Germinal jaar X was, zoo als vele Fransche wetten in 1813, na eene kortstondige vereeniging met Frankrijk weinig gekend. Zij was ingevoerd en had dus kracht van wet. Hare bepalingen konden worden ingeroepen voor zoo ver ze hier toepassing konden vinden. Zoo zoude het kunnen blijken, en zal het ook wel aan leden der Kamer bekend zijn, dat art. 1 dier wet, onafhankelijk van het bepaalde in artt. 207 en 208 van het Code Pénal, is ingeroepen en toegepast, en dat men zich ook in de Kamers der Staten-Generaal vooral bij de voordragt van een Strafwetboek en ook nog bij de grondwetsherziening, daarop heeft beroepen. Zoo ook is art. 44 soms een onderwerp van korrespondentie geweest en heeft de Regering art. 45 nadrukkelijk ingeroepen om processien te keer te gaan. Zij acht het echter onraadzaam om thans op te halen de omstandigheden waaronder en aan te wijzen de plaatsen waar dit is geschied, en bij bestaande spanning oude brandstoffen op te rakelen, maar moet toch herhalen wat zij meermalen heeft gezegd, dat de invoering en uitvoering dezer wet in Limburg en Staats-Vlaanderen boven alle bedenking is en dit eene voldoende reden is, om haar niet met stilzwijgen ter zijde te stellen.

Ad 4. Ten aanzien van de onderhavige voordragt in verband met de Grondwet en algemeen belang, ontwikkelt zich de diskussie op een ruim veld.

De Regering wenschte haar terug terug te brengen tot de wets-voordragt, welke erkent vrije organisatie als beginsel, kennisgeving, uitwerking niet buiten het genootschap, 's Konings regt, in het belang der openbare orde, tot toelating van vreemdelingen tot kerkelijke bedieningen en ter beoordeeling van sommige vestigingsplaatsen of zetels, handhaving van art. 167 der Grondwet en waarborg tegen onderlinge stoornis.

Dat zulke voorzieningen niet als strijdig met de Grondwet kunnen worden beschouwd, is boven reeds aangetoond; dat zij niet alles omvatten wat tot de stoffelijke belangen der kerkgenootschappen betrekking kan hebben of waardoor aanraking tusschen den Staat en eenig kerkgenootschap bestaan kan, erkent de Regering gaarne, maar dit was ook haar doel niet.

Haar doel was alleen, om zoodanige lijnen te trekken, welke, gegrond in den aard der zaak, in de Grondwet en in het regt van den Staat om voor de openbare rust te waken, aan de eene zijde alle mogelijke vrijheid lieten en aan de andere zijde de overdrijving der vrijheid, welke tot wanorde en verdrukking leidt, te keer gaan. De Regering verwacht zeker niet, dat zij dus doende allen zal hebben bevredigd, maar zij heeft gedaan, wat eene krachtige regering behoort te doen; zij heeft zich op een onafhankelijk standpunt geplaatst, overdrevene vorderingen, van welke zijde zij ook kwamen, afgewezen, billijke toegestaan, maar nooit uit het oog verloren hare eerste roeping: handhaving van een wakend en beschermend gezag over alle kerkgenootschappen.

Leenen de Kamers haren bijstand om zoodanig gezag te ondersteunen en te bevestigen, dan zal alle overdrijving daarop afstuiten en het algemeen belang zijn bevorderd.

De Regering wil hier de keerzijde dezer waarheid niet voorspiegelen; zij veronderstelt dat de Eerste Kamer der Staten-Generaal die wel doorgrondt.

Na de beantwoording der vier eerste punten van het verslag volgen twee opmerkingen, welke de Regering, als niet betreffende het ontwerp dat in overweging is, zoude wenschen met stilzwijgen voorbij te gaan; het eerste betreft de afwezigheid van den Min. voor de Zaken van de Roomsch-katholijke Eeredienst; het andere betreft den strijd over het konkordaat van 1827. Zij wil daaromtrent alleen opmerken, dat naar het oordeel der Regering, de Ministers voor de Eerediensten niet zijn de natuurlijke verdedigers van de onderhavige wets-voordragt, maar dat zij integendeel, als behartigende beide de belangen van tegen elkander overstaande gezindheden, daaraan zooveel mogelijk vreemd moeten blijven.

Een dier ministers toch behartigt zoowel de belangen der Protestantsche Christenen als die der Israëliten.

De andere, die der Roomsch-Katholieken en der zoogenaamde Jansenisten, of Roomsch-Katholieken der Klerezy.

Wat nu betreft de tweede opmerking, zoo zoude dit onderzoek alleen te pas komen, indien de voordragt der Regering werd afgekeurd, en nu kan men niet wel van haar vorderen, dat zij in die hypothese zich in alle de moeijelijkheden, die dan zouden ontstaan, verdiepe.

De Regering gaat alzoo over tot de aanmerkingen op de afzonderlijke artikelen gemaakt,

Ad Art. 1. De Regering acht dit artikel zeer duidelijk; intusschen zijn geene uitdrukkingen denkbaar, of men kan er twijfel uit afleiden.

De *eerste* zinsnede erkent het beginsel, dat reeds in den aanvang van dit antwoord is vooruitgezet, dat de eigenaardigheid van elk genootschap is eigene inrigting of organisatie; maar die eigenaardigheid kan nooit zoo ver gaan dat zij in losbandigheid ontaardt, en daardoor inbreuk maakt op de regten van anderen; dit kan vooral het geval niet zijn wanneer de Grondwet waarborgen voorbehoudt, zoo als boven is aangetoond het geval te zijn.

De *tweede* en *derde* zinsneden zijn, even als het overige van het wetsontwerp, niet in strijd met het beginsel vooropgesteld, maar zij geven alleen daaraan die rigting, zonder welke het beginsel subversif van de maatschappij, waarin het genootschap als zedelijk persoon moet leven, zoude zijn.

De tweede zinsnede berust op de bescherming, welke aan het genootschap moet worden verleend, maar welke niet denkbaar is zonder bekendheid met den zedelijken persoon, welke beschermd moet worden.

Wat men door inrigting en bestuur verstaat, kan ook niet onduidelijk zijn, indien men slechts nagaat hoe een genootschap zich als zedelijk persoon vertoont; zijn er gemeenten die zich als zoodanig niet voordoen, die missen de eigenaardigheid van een genootschap, die noch inrigting noch bestuur hebben, en als zedelijk persoon niet naar buiten werken, — welnu, zij kunnen niets mededeelen, omdat zij niets hebben om mede te deelen.

De derde zinsnede van het artikel laat, vooral na hetgeen daaromtrent is voorgevalen, geen twijfel meer over. Daarop was een amendement voorgesteld, ten einde den duidelijken zin, zoo mogelijk, nog duidelijker te maken. Welnu, men heeft de redactie der wet verkozen, en welke is daarvan de strekking? Deze, dat in de vrije eigene regeling bepalingen konden worden gemaakt onuitvoerbaar zonder medewerking van het wereldlijk gezag, of, zoo men het anders wil hebben uitgedrukt, waarbij de medewerking van het wereldlijk gezag uit den aard der zaak noodzakelijk is, en dat op dergelijk eigenmagtig voorschrift die medewerking niet wordt verleend, zoolang op die van het regt van organisatie in eigen boezem afwijkende bepaling geene goedkeuring is verkregen.

De Regering kan hier geen woord meer bijvoegen.

Zij vervalt in eene demonstratio *in apertis.*

Ad. Art. 2. Zedelijken invloed kan de Regering niet te keer gaan; persoonlijke invloed van vreemdelingen, die hier rust en orde zouden komen storen, kan door art. 12 der wel op de toelating en uitzetting van vreemdelingen worden gestuit.

Ad. Art. 5 Dit artikel bevat in de eerste zinsnede een erkend en onomstootbaar beginsel, dat de Koning zeker bedrijf, op eene buiten Zijne medewerking aangekondigde plaats, uit hoofde van de ongeschiktheid dier plaats, in het belang der openbare orde kan te keer gaan.

Dit beginsel, waarvan men zoo vele sporen in onze wetgeving vindt, gaat zoo ver, dat zelfs onteigening uit dien hoofde kan plaats hebben, maar dan moeten, omdat er eigendom mede gemoeid is, bepaalde vormen worden nageleefd, en moet er schadevergoeding worden gegeven; maar desniettemin houdt het regt van den Staat tot afkeuring en opruiming in het algemeen belang de bovenhand.

Hier in dit onderwerp, waar de Grondwet het genot van bescherming toezegt, is het boven alle bedenking verheven, dat de beschermer moet kunnen afkeuren de plaatsen waar hij die bescherming niet, of niet behoorlijk, of alleen met te groote opofferingen zoude kunnen verleenen.

Wel verre dat het voorschrift van dit artikel ongrondwe[ttig], achteruitwerkend of met de waardigheid der Regeri[ng] strijdig zoude zijn, ligt het geheel in den zin der Grondwe[t]; kan het geene toepassing vinden, dan nadat het kerkgenoo[t]schap zich verklaard heeft, en bevestigt het de kracht e[n] waardigheid van het uitvoerend gezag dat bij den Koni[ng] berust.

Ad Art. 6. Het ligt, naar het oordeel der Regering, i[n] de oeconomie van deze wet, dat de gewapende magt in de[ze] alleen kan worden ingeroepen om rust en orde te handha[]ven.

Ad Art. 7. de strekking van dit ontwerp is hier gehe[el] van politie. Het regelt slechts wat, ongeregeld, tot botsin[g] en stoornis der rust aanleiding zoude geven. Het tast d[e] wetgeving niet verder aan, dan voor zooveel dit onderwer[p] betreft: daarom is ook hier weder het beginsel vooropge[]steld. De Regering mag zich van dit standpunt niet laten aftrekken. Het behoort tot de attributen der regterlijke magt, te beoordeelen welke vroegere wetten of besluiten door deze posterieure wet en de bepaling van art. 14 zij[n] vervallen.

Ad Art. 9. Het spreekt, zoo het schijnt, van zelf, dat alleen zij die de processie hebben aangelegd en er de voorgangers van zijn, en zonder wie er geene eigenlijke processie denkbaar is, hier worden bedoeld.

Ad. Art. 14. De wetgever kan niet afwijken van de be[]palingen van art. 127 der Grondwet; die bepalingen zij[n] duidelijk genoeg geoordeeld. De regter zal in de voorko[]mende gevallen moeten beslissen, welke wetten en regle[]menten bij dit artikel zijn bedoeld, en welke kracht de aan[]wijzing heeft bij de herziening in 1848 aan de Kamers ge[]geven.

De Raad van Ministers,
CHS. F. PAHUD.
Tijdelijk Voorzitter.

De Kommissie heeft gemeend, nevens de aanmerkinge[n] ook het daarop gegeven Antwoord der Regering aan de Ver[]gadering te moeten kenbaar maken.

Aldus vastgesteld door de Kommissie van Rapporteur[s] den 5den September 1853.

VAN EYSINGA.
LOTSIJ.
MARTENS VAN SEVENHOVEN.
VAN RIJCKEVORSEL.

Wat is de verdrukkigswet geworden, na de aanvallen, waaraan zij én van den kant der pers, én van den kant van een uitstekend deel onzer Vertegenwoordiging, en van den kant van de meerderheid der natie, zich uitsprekende in tallooze adressen, heeft blootgestaan?

Het antwoord luidt: Een op duizend punten doorschoten blad papier. Het mist allen zamenhang; het hangt bij flarden aaneen; het daarop geschrevene is niet meer leesbaar; 't verdient niet meer aangezien te worden.

Maar waarom er dan nog van te gruwen?

Omdat van de nog overgeblevene, schoon onzamenhangende woorden, elk ministerie, ze aaneen rijgende door verklarende woorden van eigene vinding, maken kan wat het wil. Trouwens, heeft niet reeds de heer Groen, met treffende rondborstigheid, gezegd, wat men zoo al van de woorden der wet maken kan? Men kan in de wet lezen, dus zeide hij, het regt van den Staat om kennis te nemen van »de leer der Kerk!" Wat heeft men dan meer van noode om overtuigd te zijn dat de wet vernielend is voor de vrijheid en onafhankelijkheid der kerkgenootschappen, hoe aan flarden gescheurd en hoe gedemoralizeerd zij ook zijn moge?

Niet te zeggen is het, welke misrekeningen de verzoeningswet, werd zij aangenomen, aan hare vurigste voorstanders zal kunnen bezorgen. Dan, maar te laat, doch dan zullen zij erkennen, dat zij boeijen gesmeed hebben voor eigene armen.

Ook de *Kerkelijke Courant* heeft er een voorgevoel van. Men verneme slechts wat zij in haar laatste Nommer schrijft:

»Gewigtige verklaringen zijn door den heer Groen afgelegd, bij de beraadslaging over onderscheidene artikelen. Hij heeft het gezegd, »dat hij het er voor houdt, dat de Staat bescherming moet verleenen en bekend moet zijn met de leer der Kerk."

»Wij gelooven het laatste niet, wij houden het er voor, dat dit geheel ligt buiten de verpligting, ja, buiten de bevoegdheid van den Staat als zoodanig. Vandaar dat wij het amendement Rappard gelukkig achten.

»Maar de heer Groen heeft zelf zijn gevoelen nader verklaard, door te zeggen, dat hij niet verlangde, dat van dat regt ten behoeve van zijn kerkgenootschap gebruik zal worden gemaakt.

»Indien de nu bij de Tweede Kamer aangenomene wet, aan den Staat de pligt voorschreef, om bekend te moeten zijn, met de leer der Kerk, dan zijn wij van oordeel, dat de Eerste Kamer der Kerkgenootschappen eene groote dienst zou doen, met de wet te verwerpen."

't Is eene naauwelijks verschoonbare aanmatiging van de *Kerkelijke Courant*, die van de wet te willen in-

terpreteeren in eenen anderen zin, dan de heer Groen. Hij, ten aanzien van welken het bekend is, dat de wet is gelijk zij is, ten gevolge van het schier onvoorwaardelijk toegeven aan de wenschen en wenken van hem en zijne vrienden, hij mag in herinnering brengen, dat een elk van zijne eigene woorden de beste uitlegger is. En wanneer dan ook de heer Groen verzekert, dat, krachtens de wet, de Staat het regt heeft te vorderen de blootlegging van »de leer der Kerk," dan valt er niet aan te twijfelen, of zulk een eisch wel gegrond kan worden op de letter der wet. Maar dan zal ook, volgens de *Kerkelijke Courant*, »de Eerste Kamer aan de kerkgenootschappen eene groote dienst doen met de wet te verwerpen." Twijfelachtig toch, niet waar, *Kerkelijke Courant*? zou het zijn, of de Staat Groen bijv. wel vrede zou hebben met de christologie van prof. Scholten, of met Groningen!

»Zijn wij, al dan niet gebonden door de onderhandelingen van het vorig Ministerie met Rome, in verband met hetgeen de Paus, dien ten gevolge, verrigt heeft?" Dus vroeg de *Nederlander*, en het antwoord luidde:

»De beslissing dezer vraag lag, bij de beraadslaging over art. 5 van de Wet, buiten de bevoegdheid der Staten-Generaal."

De regering, 't is waar, had die vraag niet gesteld. Op die vraag *bepaaldelijk* had de Tweede Kamer dan ook niet te antwoorden. Was daarom echter hare meerderheid ontslagen van de verpligting om te letten op »de eer der Natie," »op den eisch der goede trouw?" Heeft zij de eer der natie gediend, heeft zij de eischen der goede trouw geëerbiedigd, met zich te gedragen, alsof er geene synallagmatische overeenkomst getroffen was?

Wij vernemen heden, dat wanneer de *Nederlander* de intrekking der monsterwet bespreekt, hij daartoe door het ministerie niet gemagtigd is:

»De *Tijd* vraagt of wij *het orgaan zijn van het Ministerie*? Neen.

»Andere bladen vragen of wij aan *de Eerste Kamer* willen doen gelooven, dat zij slechts *pro forma* eene wet heeft goed te keuren? Neen.

»Wij zijn integendeel bereid aan elk lid der Eerste Kamer, zoo de eer der vraag ons te beurt viel, de overtuiging kenbaar te maken, dat er bij het Ministerie aan *intrekking* der wet niet gedacht wordt.

»We zien veeleer *onverwijlde sanctie* te gemoet. Het door ons ook vroeger reeds geopperde denkbeeld stond enkel met onze eigen beschouwing van de wet (als *demonstratie tegen het Ultramontanisme* en als een soort van *ordre du jour motivé*) in verband."

Wij vereenigen ons gaarne in deze donkere dagen met de volgende regelen, uit de rubriek *Snippers* van de *Weegschaal*:

»Ons scheepje drijft op de zee des tijds, gelijk eens de boot der jongeren op het meer *Genezareth*; wij zijn getroost, als wij slechts weten, dat de Heer in ons vaartuig is. Of dan een roode avondhemel ons eenen schoonen dag verkondigt, dan of een droevige morgenhemel ons op eenen stormachtigen dag voorbereidt, ja mogen de baren der zee ook al hoog mogen stijgen, — wij vertrouwen op Hem, aan Wien storm en zee gehoorzamen moeten; want wij weten, dat wij door Hem bestuurd, den veiligen oever aan gene zijde niet missen kunnen."

't Is zeer evident dat, op dit oogenblik, de geheime genootschappen werkzamer zijn dan ooit. Wat zij in hun schild voeren, is niet twijfelachtig na de incendiaire taal van hunne organen en na hetgeen betreffende hunne bedoelingen, langs verschillende wegen, aan 't licht is gekomen. Men zwichte voor onze eischen, dus tierde de *Fakkel*; of kan dat niet uithoofde van de Grondwet, dan werpe men de Grondwet om en dan heersche de Koning als autokraat. Zoo ging de *Fakkel* nog zeer onlangs te werk; en men weet bij ondervinding, dat het niet voorzigtig is zijne bedreigingen in den wind te slaan.

Vooral zou het dit zijn, wanneer men zijne dreigende taal in verband brengt met de taal van *Unitas*, in eene dezer dagen openbaar gemaakte cirkulaire.

»Eene openbaar gemaakte cirkulaire van *Unitas!*"

Ja, haar hoofdbestuur begint zich gegeneerd te voelen onder de blaam welke op haar rust van geheim genootschap. Daarom is het dan toch eindelijk er toe gekomen, uit vrije beweging, iets openbaar te maken. 't Spreekt van zelf dat al zijne werkzaamheden desniettemin met den diksten sluijer overtogen blijven.

»Die cirkulaire zal dan wel zeer onbeteekenend zijn."

Ja en neen! Ja, wanneer men haar leest met een ongewapend oog. Neen, wanneer men de kunst verstaat van het tusschen de regels geschrevene te lezen. Dan leest men er het volgende:

Onze luidjes zijn genoegzaam bewerkt; wij kunnen er van maken en mede doen wat wij willen. Wij hebben slechts aan de koorden te trekken, en straks zijn zij in beweging. Daar zijn echter menschen, die onzen invloed niet willen ondergaan. Dezulken vindt men onder alle godsdienstige gezindheden; gemakshalve noemen wij ze Katholieken. Door eenheid en zamenhang vormen zij te zamen eene veelbeteekenende kracht van tegenstand. Hun zamenhang moet verbroken worden; dan wordt hun tegenstand gefnuikt. Hoe daartoe te komen? Wij hebben geld, en, van geld voorzien, zenden wij agenten in hun midden die wij.... zendelingen, bijbelverspreiders of zoo iets noemen en die, *quasi* het Evangelie verkondigende, aanhangers werven voor onze plannen. Zoo heeft de Engelsche propaganda bijv. in Italië gewerkt en Italië beroerd. Op den dag der dagen, op den dag welken de *Fakkel* aankondigt, zullen wij, zoo doende, de tegenstanders van onze genootschappen en van hunne plannen verdeeld en gemakkelijk te verwinnen vinden. Wij hebben geld. Voorwaarts derhalve!

Ziedaar wat vrij duidelijk te lezen staat in de onvoorzigtiglijk openbaar gemaakte cirkulaire van het hoofdbestuur van *Unitas*. Die meenen dat wij verkeerd gelezen hebben, en dat de heer van Dam van Isselt *c. s.* in waarheid er op bedacht zijn geloofsverkondigers te worden, zijn weinig met de antecedenten en met het gansche bestaan dier heeren bekend. Hunne godsdienstverkondiging geldt niets dan de politiek, en dan nog, welke politiek!

Spoedig komen wij nader terug op deze cirkulaire, en deelen haar morgen mede.

Petitionnement.

Wij vernemen dat heden verzonden zijn adressen aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal, gelijkluidend met dat, medegedeeld in ons Nommer 1928.

Uit	Abcoude	met	42	naamteekeningen
»	Baambrugge	»	37	»
»	Arnhem	»	427	»
»	Oegstgeest	»	35	»
»	Tubbergen	»	74	»
»	Denekamp	»	49	»
»	Didam	»	238	»
»	Rijp	»	44	»
»	Oldenzaal	»	260	»
»	Ewijk	»	154	»
»	Cabauw	»	124	»
»	Nistelrode	»	185	»
»	Heumen	»	105	»
»	Oirschot	»	340	»

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

DUITSCHLAND.

KEULEN, 4 Sept. Onderscheiden brieven uit Italië ontvangen, maken melding van het volgende feit: Wij vernemen dat door Oostenrijksche oorlog- en koopvaardij-schepen sedert den laatsten tijd, Amerikaansche oorlogschepen zijn ontmoet, hier afzonderlijk, daar vereenigd, ten getale van 12 of 15, en van verschillende grootte. Men wil dat het doel dezer schepen is, om, wordt het vereischt, Zwitserland bij te staan, ingevolge een verdrag tusschen beide staten gesloten. Men verzekert dat bij de onderhandelingen die te Weenen hebben plaats gehad met betrekking tot de uitgewekenen, men zoodanige maatregelen genomen heeft, dat Engeland zich niet onzijdig kan houden.

— In een [illegible] van 22 [illegible], leest men:

Sedert eenige dagen is men hier op zeer merkbare wijze meer kalm gestemd; en er bestaat alle hoop, in aanmerking genomen de berigten die uit de provinciën inkomen, dat de publieke orde niet verstoord zal worden. Men vertrouwt op de wijsheid van Oostenrijk, die beter dan eenige andere Staat den politieken en moreelen toestand van het land, gelijk die werkelijk is, heeft weten te waarderen. Gisteren liep het gerucht dat de pacha van Konstantinopel depêches had ontvangen die hoop geven op een spoedige oplossing van het tegenwoordig geschil. Voor eenige dagen heeft men een reiziger in hechtenis genomen, die oproerige geschriften bij zich droeg tegen den Sultan. Deze geschriften waren in de Servische taal en nameloos. De vreemdeling, wiens naam men nog niet kent, is onder zeker geleide, naar het kamp van Omar Pacha overgebragt.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 6 September.

BEVALLEN (2 Sept.): J. J. F. Rompelman, wed. W. Otto Jr., D. — (3 Sept.): A. C. F. van Sweden, geb. van Rouendal, Z. — (4 Sept.): A. M. E. Schenkman, geb. Endters, D.

OVERLEDEN (9 Junij): S. H. Spree. — (1 Sept): J. Jaspers, 15 w.

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

Fonds	Rente	5 Sept. 4½ u. gebl.	6 Sept. 4 u.			gebl.
Nederl., Werkel. Sch. à	2½ pCt.	63 7/16	63 5/16	a	63½	
Dito Dito	3 »	76 11/16	76⅝	»	76 11/16	
Dito Dito	4 »	95½	95 7/16	»	95⅝	
O. I. Leening 1844	4 »	95½		»		
Amortis. Syndic.	3½ »	94¼		»		
Handel-Maatschappij	4½ »	130		»		
Aand. Rijn-Spoorweg.	» »			»		
Aand. Holl. S. M.	»			»		
Obligatien	» »			»		
Belgie, Obligatien 1844	» »			»		
Cert. bij de Belg. Bank.	2½ »			»		
Dito bij Rotsch. en Volksv	» »	52 13/16	52¾	»	52 13/16	
Frankrijk, Obligatien	3 »			»		
Spanje Nieuwe	1 »	23 3/16	23 1/16	»	23⅛	
Dito	3 »	47⅞		»		
Dito Binnenl. à 6/m.	» »	43⅛	43¼	»		
Coup. Bewijzen.		6⅝	6⅝	»	6 7/16	
Amortisable Schuld	»	5 3/16		»		
Portugal te Londen	5 »	40½	40½	»	40½	40½
Dito uitgestelde	»	18¼	17¾	»		
Rusl. bij *Hope* 1798 en 1816	5 »	109	109	»		
Dito Dito 1828 en 1829	» »	108½	108½	»		
Cert. bij d°. 1831 en 1833	» »	98		»		
Dito	4½ »	100⅛		»		
Dito bij *Hope*	4 »	93½		»		
Dito bij *Stieglitz en C°*.	» »	92¾	92½	»		
Dito bij id. 5de Serie	4 »			»		
Cert. te Hamburg	5 »		104½	»	104 3/16	
Inschrijving in Assignat.	6 »		74⅜	»		
Cert. van dito	» »	75⅛	75¼	»		
Polen, Certifikaten	4 »	87		»		
Dito Aand. à fl. 500		161⅛		»		
Dito met Lot. » 300				»		
Amerika, Bank-Actiën				»		
Pruissen, Aand. met Lot. fl. 50	f			»		
Oostenrijk, Metalliek	5 pCt.	82⅝	82 1/16	»	82½	
Dito 1852	» »			»		
Dito 1847	2½ »	42½	42 11/16	»		
Dito 1851	2½ »	42 13/16	42⅝	»		
Dito 1849	5 »	95⅛	95¼	»	95⅛	95¼
Ween. Bank bij *Goll en C°*.	» »			»		
Dito	4 »	71⅛	71	»		
Letter B	5 »	95¼	95¼	»	95⅛	95¼
Aand. met Loting fl. 500	» f			»		
Nieuwe dito » 250	» »			»		
Napels, Cert. *Lam en Bouwer*	5 pCt.			»		
Brazilië te Londen 1824	5 »	98¾	98½	»	98½	
Dito Leening 1843	5 »			»		
Peru	4½ »	81		»		
Mexico Nieuwe	3 »	25 13/16	25¾	»	25 11/16	
Venezuela à £ 100	3½ »	37¼		»		
Grenada à £ 100	2 »			»		
Dito Uitgestelde	»	9 13/16	9 11/16	»	9¾	
Ecuador à £ 100	»			»		

Mexiko onbepaalde 25 7/16, ⅝.

De prijzen waren heden over het geheel iets lager, door eenige verkooporders, welke in de hoofdbeurten van Hollandsche en vreemde effekten geëffektueerd werden. Van laatstgenoemden echter waren 4 pCt. iets vaster.

Koers van het Geld: Beleening 2½ pCt., Prolongatie 2¼ pCt. Diskonto 2 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	f 56⅝	[illegible]	2/m.	f 89⅜
»	zigt	» 56⅝	Napels	»	» 81½
Bordeaux	2/m.	» 56⅞	Petersburg	»	» 1.88
»	½/m.	» 56⅞	Weenen	6/w.	» 32½
Madrid	3/m.	» 245	Augsburg	»	» 35⅜
Cadix	»	» 245	Frankfort	»	» 99
Sevillé	»	» 242	Hamburg	2/m.	» 35 1/16
Bilbao	»	» 243	»	zigt	» 35½
Lissabon	»	» 41½	Londen	2/m.	» 11,67½
Porto	»	» 41½	»	zigt	» 11,75
Genua	2/m.	» 46¼	Rotterdam	»	⅛

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

PARIJS, 5 Sept. Fransche 3 pCt. 79.10; 4½ pCt. 104.80; Spanje 3 pCt. Binnenl. 42½; id. 1 pCt. —; Russen 4½ pCt. 99½; Met. 5 pCt. 88½.

LONDEN, 5 Sept. Cons. kont. 97⅛ a 97¼, op tijd 97⅜ a —; Braz. 101 a 102; 1829/39. 101 a 103; [illegible] 99 a 100; Ben. 3 pc. 83 a 85; 5 pc. 105 a 107; Ecuad. 5 a 5½; Gren. 22¾ a —; Uitgest. 10 a —; Mexiko Nieuwe 26½ a —; Peru 4½ pc. N. 83 a 85; Uitgest. 59 a 60; Rusl. 1822 5 pc. 118 a 119; (N.) 4½ pc. 101½ a 102; Portugal 5 pc. — a —; 4 pc. 44½ a 45; 3 pc. — a —; Spanje 1 pc. 23¼ a —; 3 pc. 47⅛ a —; Coup. cert. 6¼ a 6¾; Passive 5¼ a 5½; Holl. 2½ pc. 64½ a 65; id. 4 pc. 98½ a 98½; Venez. 37 a 39; Uitg. 16 a 17; Wissel op Amsterdam f 11.17; Grieken 1824 — a —; 1825 —.

WEENEN, 5 Sept. Met. 5 pc. 94⅛; Bank-Aktiën 1393; Wissel op Londen 10.40; Zilver 6⅛.

FRANKFORT, 5 Sept. Met. 5 pCt. 81⅝; W. Bank-Aktiën 1527; W. Loten fl. 250, 127; Spanje 1 pCt. 23 1/16; id. 3 pCt. 42½; Wissel op Weenen 109⅛.

NIEUWSTIJDINGEN, BETREFFENDE INTRESTBETALINGEN, UITLOTINGEN, GELDLEENINGEN, ENZ.

PRIJZEN VAN COUPONS EN LOSBARE OBLIGATIEN.

Metalliek	f 27,20	a —	Pruissische	f 34⅜	a —
Napelsche	- 23,30	,, —	Spaansche	- 2,45	,, —
Div. in £St.	- 11,67½	,, 70	Hamb. Russ.	- 37	,, —
Eng. Russen	- 12,17½	,, —	Russ. in Z. R.	- 37⅛	,, —
Fransche	- 56¼	,, —	,, Papi.	- 40 1/16	,, —
Belgische	- 56¼	,, —	Pools. in Fl.	28¼	,, —

SPECIE-COURS.

GOUDEN SPECIEN.

Stukken à *f* 10 per Stuk	*f* 9,80	à 9,90
Oude Gerande Dukaten	» 5,60	» 5,70
Wigtige Souvereinen	» 11,75	» 11,85
» Pistolen	» 9,65	» 9,75
Stukken van 20 Francs	» 9,45	» 9,55
Baren Goud en Specien à *f* 1442,60 per Ned. ℔ fijn	11¼	à 11¾ pc.

ZILVEREN SPECIEN.

Piasters per Stuk	*f* 2,55	à 2,60
Stukken van 5 Francs	» 2,35	» 2,37
Brabandsche Kroonen	» 2,65	» 2,70
Fransche	» 2,70	» 2,75
Pruissische Daalders	» 1,75	» 1,77
Zilver 1000 à 980	*f* —,—	à —,—
» 900 » 700	» 104,50	» 105,—

De Coupons, verschenen 1°. Sept. 1853, van Certifikaten 3 pc. Nationale Schuld, worden betaald als volgt:

Van wege het administratie-kantoor Ketwich en Voombergh, c. s., bij de Associatie-Cassa.
Saportas, c. s., bij de Ontvang- en Betaalkas.
Van Harpen, c. s., idem.
Brondgeest en Zoon, c. s., bij de Associatie-Cassa.
Wed. H. F. Tjeenk, c. s., idem.
Schermbeek en Roelofsz, idem.
Koning en van der Goes, ten hunnen kantore.
L. R. Bisschoffsheim, idem.
Huydecoper en van Dielen, bij de Associatie-Cassa.
Administratie-kantoor te Delft, aldaar en bij E. en H. van Cranenburgh.

BADENSCHE AANDEELEN à Fl. 35. — *Een en Dertigste Uitloting van 50 seriën, welke heeft plaats gehad te Karlsruhe den 31 Augustus 1853.*

Serie 77	953	1868	2707	3354	3811	5224	6006	6529	7494
489	1008	1906	2935	3387	4235	5327	6173	6583	7780
573	1137	2111	3232	3449	4551	5490	6256	6864	7875
584	1393	2430	3276	3518	4646	5721	6274	6913	7883
907	1759	2690	3514	3677	5197	5835	6483	7355	7968

De trekking der prijzen geschiedt den 30 September aanstaande.

HANDELSBERIGTEN.

AFLOOP DER VEILING van 217,153 Balen JAVA KOFFIJ, gehouden te Rotterdam, 5 September 1853, door de Nederl. Handelmaatschappij.

Monst.	Balen.	Beschrijving.	Cents.
N°. 1.	1855	mooi ligt bruin	37½ a —
2.	3460	hoog geel Preanger	35 „ —
3.	7248	geel Preanger iets graauw	33 „ —
4.	1007	hoog geel Menado	35½ „ —
5.	1937	geel Menado	34½ „ —
6.	3943	blank geelachtig Menado	33½ „ —
7.	24615	blank	[illegible] „ —
8.	10716	blank groenachtig	31 „ —
9.	3876	blaauw	35 „ —
10.	1624	dito, iets minder	34½ „ —
11.	1928	graauw bleek Preanger	32½ „ —
12.	702	knap groen W. I. aard enk. wit	34½ „ —
13.	9897	goed groen iets ros enk. wit	32 „ —
14.	1777	groen West-Ind. aard iets bont.	31½ „ —
15.	3048	bleek groenachtig spekaard	31 „ —
16.	3260	bleek groenachtig Kadoe	31 „ —
17.	2362	dof groenachtig Preanger	31½ „ —
18.	14248	bleek groenachtig	31 „ —
19.	2915	graauw donker Demerary aard	32 „ —
20.	1357	graauw beslagen Preanger	32 „ —
21.	719	graauw Preanger	31 „ —
22.	898	graauw assig met zwart	29½ „ —
23.	3014	bleek Demerary aard	32 „ —
24.	16378	groenachtig iets ros	30½ „ —
25.	48345	ord. bont groenachtig	30 „ 30½
26.	9427	blank Havana aard	30½ „ —
27.	22776	ord. groenachtig	30 „ —
28.	8598	ord. bont groenachtig met zwart	29½ „ —
29.	1254	ord. gebr. Demerary aard met zwart	28 „ —
—	3582	*diverse sortering.*	—

Alles verkocht.

ROTTERDAM, 5 Sept. Heden zijn verkocht 51, 52, 58 en 50 vat. Maryland Tabak, per *Powhatan*.

Meekrap. De aanbiedingen bleven heden te ver boven de markt, om tot zaken te kunnen leiden. Van nieuwe Onberoofde waren enkele monsters ter bezigtiging, waarvoor evenwel geen prijs is gevraagd; de kwaliteit was zeer voldoende. Racijn aangeboden *f* 24 1/2, *f* 25 zonder koopen.

GRAANMARKT.

ROTTERDAM, 5 Sept. Tarwe. Puike n. Zeeuws., Vlaams. en Overm. 1852 *f* 345, 398; middelsoort *f* 315, *f* 338; geringe *f* 278, 300; N. Zeeuwsche, Vlaamsche en Overmaassche *f* 360, 382; Blaauwe dito *f* 278, 300. — 153/2 ℔ oude Witbonte Poolsche *f* 400; 160/2 ℔ Bovenl. Ris *f* 415. — Rogge. Zeeuws. en Vlaams. 1852 *f* 255, 270; Noordbrabandsche id. *f* 240, 248; N. Zeeuwsche en Vlaamsche 1853 *f* 278, 293; N. Noordbrabandsche id. *f* 255, 278. — 148/2 ℔ oude Limburger *f* 250; 155/2 ℔ Eupatoria *f* 245; 147, 148/2 ℔ Kaukasus *f* 250; 144/2 ℔ Fransche *f* 240; 140/2 ℔ Archangel zeilende Entrep. *f* 226; 143/2 ℔ nieuwe dito *f* 240. — Gerst. Nieuwe Zeeuwsche en Vlaamsche Winter 1853 *f* [illegible], dito Zomer id. *f* 180, 186. — Haver. Zeeuws. en Polder [illegible] *f* 114, 129; Nieuwe dito en dito Voeder *f* 99, 114. — Boekweit. Noordbrabandsche op 140/2 ℔ *f* 237, 240, 243; Mechelsche *f* 243; Amersfoorder *f* 240; Grove Fransche *f* 180, 190, 200, 210. — Boonen. Zeeuwsche Paarden *f* 210, 215, Bruinen *f* 228, 234; Walchersche Witte *f* 360, 390; Zeeuwsche dito *f* 300, *f* 360; Walchersche Bruine *f* 390, 450; Zeeuwsche Bruine *f* 300, 420. — Erwten. Nieuwe Walchersche groene 1853 *f* 278, 293; Dito Zeeuwsche ordinaire id. *f* 255, [illegible]; dito dito groote id. *f* 300, 345; dito dito Witte id. *f* 225, 240; dito dito Graauwe id. *f* 315, 360; dito Geldersche dito id. *f* 390, 420. — Koolzaad. Nieuw tot £ 1 lager met weinig kooplust verkocht. Zeeuwsch Zakmaat £ 65, £ 66½; Flakkeesch Zakmaat £ 66. — Slag-Lijnzaad. Verkocht 114/115 ℔ Odessa *f* 335. — Kanariezaad van *f* 9,50 tot 10. — Bruin Mosterdzaad, nieuw *f* 15, 16, Geel dito dito *f* 11, 13 per Mud. — Raapkoeken *f* 77, 78. Lijnkoeken *f* 105, 115 pr. 1040 St.

Ter Beurze is verkocht: Tarwe. 158/2 ℔ nieuwe Bovenl. Ris *f* 415; 159/2 ℔ jar. dito dito *f* 420; 155, 158/2 ℔ Witbonte Poolsche *f* 405, 420; 154/2 ℔ puike oude dito dito *f* 410. — Rogge. 146/2 ℔ Odessa *f* 245; 143/2 ℔ geringe dito in Entrepot *f* 200; 140, 142/2 ℔ Archangel *f* 236, 237; 141/2 ℔ jarige dito *f* 234; 141/2 ℔ jarige dito te Schiedam *f* 233. — Gerst. 129/2 ℔ Koersche te Schiedam *f* 232, 234.

SCHIEDAM, 5 Sept. Rogge. Verkocht: 141/2 ℔ jar. Archangel *f* 233 1/m. — Gerst. Verkocht: 129/2 ℔ Koersche *f* 232 kont., *f* 234 6/w. — Moutwijn *f* 23,—; Jenever *f* 27,50; Amst. Proef *f* 28,75, per Ned. vat zonder fust, zonder belasting.

ANTWERPEN, 5 Sept. *Suiker. Ruwe.* Men heeft gedaan ongeveer 2300 zak Manilla, en 379 kist en 300 zak Bahia. In de overige soorten niets merkwaardigs gedaan.

BORDEAUX, 2 Sept. *Voorloop* 3/6 fr. 160 dispon.

SCHEEPSTIJDINGEN.

UITGEZEILD:

TEXEL, 5 Sept. H. Visser, Cornelia, Liverpool.

CARGA-LIJSTEN.

ROTTERDAM.

SAMARANG. Zes Gezusters, Ruhaak. 2796 kr. Suiker, 836 z. Koffi, 10 k. Indigo, 5 k. Kaneel, 625 b. Bindrottingen, 1 k. Diversen. Gebr. Nottebohm; 3421 b. Bindrottingen, 1 partij Sapanhout, 1106 z. Koffij 101 Klappens, Bos, van Maanen & Co.; 40 b. Kapok, H. G. Th. Crone te Amsterdam, 150 kr. Suiker, 73 k. Indigo, 2100 Huiden, 1 k. Cochenille, Order.

PRIJZEN DER PERCEELEN,

Geveild op Maandag 5 Sept., in het O. Z. Heeren Logement.

N° 1. Een Huis, Achterhuis en Erve, N. Z. Voorburgwal, G 99; *f* 10550, *f* 1600, C Ament.

2 De Boeren-Hofstede *Bouwlust*, Binnendijkschen Buitenveldertschen Polder, aan den Amstelveenschen Weg bij de Kalfjeslaan, groot b. 22.2380.

3 Vier Kampen Wei- en Hooiland, Buiten lijkschen Buitenvelderschen Polder, langs de Kalfjeslaan, groot b. 3 8770.

(2 en 3: *f* 16150, *f* 1200, P. Subiese.)

4. Twee Kampen Wei- en Hooiland, Buitendijkschen Buitenvelderschen Polder, b. 2.1780; *f* 775, *f* 80, T. J. van Campen.

ADVERTENTIEN.

Ondertrouwd: F. L. BOERS VAN HEEK
en
G. H. WISSING.

WINTERSWIJK, 5 September 1853. (3251)

Bevallen van eene DOCHTER M. C. F. AUSSEL, geliefde Echtgenoote van
G. HOMMES.

ROTTERDAM, 4 September 1853.
Eenige kennisgeving. (3243)

(3245) Heden overleed na een langdurend lijden en voorzien te zijn geweest van de H. H. Sacramenten der stervenden, de Zeer Eerwaarde Heer MATHIAS VAN GROOTWEEDE, R. K. Pr. en Pastoor alhier, in den ouderdom van ruim 54 jaren.

CABAUW, den 4 Sept. 1853.
E. DE JONG, Pastoor te Schoonhoven. Executeur Testamentair.

(3233)

Te Huur

voor een klein R. K. Huisgezin zonder kinderen, om aanstonds te aanvaarden, een nieuw gebouwd **HUIS**, bevattende drie BENEDENKAMERS, DROOGZOLDER, KEUKEN, KELDER en verdere gemakken, met een TUINTJE er achter; staande aan den grooten weg, digt bij de R. K. Kerk te Achteveld, gemeente Stoutenburg, prov. Utrecht; voor een huurprijs van niet boven de *f* 100 in het jaar.

Gaarne zal de Eigenaar zich verstaan met den Huurder, omtrent kost en inwoning.

Nader inlichtingen te vragen, in persoon of met *franco* brieven bij den Koster HENDRIK KOLLER aldaar.

Te Huur,

Om tegen Junij e. k. te aanvaarden:

Een **NET HUIS**, voorzien van 5 BENEDENVERTREKKEN, ruime ZOLDER en TUIN, gelegen op het schoonste der volkrijke en aan de Zuid Willemsvaart gelegene gemeente Veghel, P. N. Voor *f* 75. *Franco* te bevragen bij J. H. RIJKEN aldaar. (3249)

Stoomboot-Dienst
JAN VAN DER HEYDEN & COMP.,
te Nijmegen.

Dagelijksche Dienst ('s Zondags uitgezonderd) der Stoombooten **KOOPHANDEL** en **NIJVERHEID** tusschen *Schiedam*, *Rotterdam*, *Nijmegen*, *Emmerik* en tusschenliggende plaatsen, heen en terug, voor passagiers en goederen. Vertrek des morgens ten 6 ure van *Rotterdam* en ten 6½ ure van *Nijmegen*.

Kantoren der Agenten: Rotterdam, C. Steinweg. Nijmegen, G. C. Rombouts, hoofd-agent. (3242)

(3248) Door den Boekhandelaar P. T. BRAAM, te Rotterdam, is uitgegeven en bij zijne gewone correspondenten verkrijgbaar gesteld:

GEBEDEN voor de Vijftien-Dingsdaagsche Communie ter eere des Zaligmakers, onder aanroeping der Allerheiligste Maagd Maria en van den H. Dominicus door den Hoogwaardigen Pater WILHELMUS RAPHAEL VAN ZEELAND, in leven Provinciaal der Eerw. Paters Predikheeren en Pastoor te Schiedam. Derde druk. Prijs 20 Centen.

Voor Wel-Eerw. H. H Geestelijken, die door het verspreiden van dit godsdienstig Boekje deze heilzame oefening verlangen te bevorderen, zijn dezelve bij getallen van 100 exemplaren tegen *f* 15 alom verkrijgbaar.

(3246) Ondergeteekende heeft de eer te berigten, dat het 1° Nommer van den 2e jaarg. der **GEKRUIDE ZIELESPIJS**, zijnde de laatste aflev. tot het I dl., eerst den 9e dezer kan verzonden worden, welk oponthoud veroorzaakt is door de onvoorziene omstandigheid, dat, met de kerkel. organisatie, door Z. D. H. Mgr. de Aartsbisschop van Utrecht de *kerkel. goedkeuring* van dit werk voorloopig werd opgedragen aan den Z. E. Heer Deken van Arnhem, wiens nieuwe sanctie eerst moest afgewacht worden. De volgende Nos. zullen weêr geregeld intreden.

Ik kan mij het genoegen niet onthouden bij deze gelegenheid melding te maken van de hooge eer waarmede H. D. Hoogw. Mgrs. de Aartsbisschop van Utrecht en de Bisschop van Roermond door hunne inteekening het werk geliefden te begunstigen, en neem de vrijheid dit tot aanbeveling te doen, van dit Christelijk Volks-leesboek, wat in ieders handen diende te zijn.

De inteekening blijft voortdurend geopend tegen *f* 1.00 per jaargang van 6 nos., bij alle soliede Boekhandelaren.

Arnhem, Sept. 1853. W. THEOD. MEIJER.

(3250) L'Éditeur-Libraire A. H. VAN GORCUM, Lauriergracht N°. 222, Amsterdam, vient de publier:

L'AVENIR
DU
ROYAUME DES PAYS-BAS.
LETTRE
DU BARON SIRTEMA DE GROVESTINS,
24 pages gr. in 8vo. Prix 25 Cents.

Cette brochure, pétillante d'intérêt, ne manquera d'obtenir un succès immense.

L'Éditeur ne l'enverra pas en commission. Toutes les demandes sont *pour compte*. S'adresser à *Rotterdam* aux Libraires HENDRIKSEN *frères*; à *Utrecht* aux Libraires J. G. VAN TERVEEN ET FILS et BROESE ET COMP.; à *la Haye* au Correspondant de l'Éditeur Mr. J. H. VAN DER BEEK, Boekhorststraat.

Bij C. L. VAN LANGENHUYSEN is van de pers gekomen en wordt verzonden:

EEN WOORD OVER DE INQUISITIE.
KANTTEEKENING op het jongste geschrift van Dr. FRUIN,
door **J. A. ALBERDINGK THIJM.** Prijs 30 Cts.

Te Amsterdam bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.